

## Maa- ja metsätalousvaliokunta

### Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta Ruoka2030 Suomi-ruokaa meille ja maailmalle

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta Ruoka2030 Suomi-ruokaa meille ja maailmalle (VNS 2/2017 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty sivistysvaliokuntaan, sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten.

##### *Lausunnot*

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- sivistysvaliokunta SiVL 8/2017 vp
- sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta StVL 4/2017 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 11/2017 vp

##### *Asiantuntijat*

Valiokunta on kuullut:

- ylijohtaja Veli-Pekka Talvela, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Anna-Leena Miettinen, maa- ja metsätalousministeriö
- kabinettipäällikkö Turo Hentilä, Euroopan tilintarkastustuomioistuimien jäsen
- jäsen Ville Itälä, Euroopan tilintarkastustuomioistuimien jäsen
- jäsen Bettina Jakobsen, Euroopan tilintarkastustuomioistuimien professori
- professori Mikael Fogelholm, Helsingin yliopisto
- ruokakulttuurin professori Johanna Mäkelä, Helsingin yliopisto
- tutkija Kaisa Karttunen, e2
- johtaja Leena Räsänen, Elintarviketurvallisuusvirasto
- kehitysjohtaja Ilkka P. Laurila, Luonnonvarakeskus
- varajohtaja Mari Sandell, Turun yliopisto, Funktionaalisten elintarvikkeiden kehittämiskeskus
- rahoituspäällikkö Jussi Toivonen, Innovaatorahoituskeskus Tekes
- erikoistutkija Juha Lipponen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- toimitusjohtaja Elina Ussa, Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ry
- projektipäällikkö Sari Väänänen, EkoCentria
- projektipäällikkö Leena Pölkki, Jyväskylän kaupunki
- palveluesimies Hanna Kuisma, Vantaan kaupunki

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

- yhteisödiakoni Eeva Lehtineva, Vantaan seurakuntayhtymä
- teknologiajohtaja Reetta Kivelä, Gold&Green Foods Oy
- yksikön päällikkö Olli Leskinen, Hansel Oy
- toimitusjohtaja Timo Keski-Kasari, Juustoportti Oy
- vastuullisuusjohtaja Matti Kalervo, Kesko Oyj
- suunnittelujohtaja Mika Lyytikäinen, Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta
- hallituksen puheenjohtaja Leena Saarinen, Verso Food Oy
- toiminnanjohtaja Simo Moisio, Arktiset Aromit ry
- johtaja Heli Tammivuori, Elintarviketeollisuusliitto ry
- ohjelmapäällikkö Annaleena Sout, Food from Finland, Finpro
- ohjelmajohtaja Esa Wrang, Food from Finland, Finpro
- toiminnanjohtaja Jyrki Jalkanen, Kauppapuutarhaliitto ry
- elintarvikeasiantuntija Annika Koivu, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
- puheenjohtaja Pirjo Siiskonen, Luomuliitto ry
- toiminnanjohtaja Mirja Hellstedt, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry
- ruokakulttuuriasiamies Anni-Mari Syväniemi, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- varatoimitusjohtaja Veli-Matti Aittoniemi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- toiminnanjohtaja Katriina Partanen, Pro Kala ry
- toimitusjohtaja Kari Luoto, Päivittäistavara kauppa ry
- toiminnanohjaaja Tiina Lampisjärvi, Ruokatieto Yhdistys ry
- toimitusjohtaja Jari Lehmusvaara, Satafood Kehittämisyhdistys ry
- nuorisotyön johtaja Marjaana Liukko, Suomen 4H-liitto
- puheenjohtaja Veli-Matti Kunttonen, Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry
- asiantuntija Hanna Mattila, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- puheenjohtaja Ulla Liukkonen, Suomen Keittiömestarit ry
- toiminnanjohtaja Rikard Korkman, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Kuntaliitto
- Foodwest Oy
- Pro Kala ry

## VALIOKUNNAN PERUSTELUT

### *Yleistä*

Valtioneuvoston selonteossa ruokapolitiikasta (Ruoka2030) linjataan suomalaisen ruokapolitiikan visio sekä tulevaisuuden tavoitteet ja keskeiset toiminnan painopisteet. Selonteossa kootaan laajasti yhteen vastuullisen ja kestäväen ruokajärjestelmän kehittämisen edellyttämiä toimenpiteitä.

Valiokunta toteaa, että ruokapoliittinen selonteko on valmisteltu toimintaympäristössämme jo ta-  
pahtuneiden sekä ennakoitujen tulevaisuuden muutosten takia. Kyse on pitkälti ruokapolitiikasta  
suhteessa globaaliin talouteen. Maailmanlaajuisen ruokapolitiikan haasteena on ruokaturvan ja

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

hyvän ravitsemuksen takaaminen kasvavalle väestölle. Maapallolla odotetaan vuonna 2030 olevan vähintään 8,5 miljardia ihmistä, joten ruokaturvan merkitys on voimakkaassa kasvussa. Kestävän ruokajärjestelmän globaalisti ratkaistavia keskeisiä kysymyksiä ovat erityisesti ruuan-, veden- ja energiantuotannon riittävyyden varmistaminen rajallisia luonnonvaroja säästävästi hyödyntäen sekä ilmastonmuutokseen liittyvät haasteet. Lisäksi mikrobilääke- eli antibioottiresistenssi yleistyy maailmanlaajuisesti antibioottien käytön yleistymisen myötä.

Ruokapoliittinen selonteko toteaa Suomen ruokajärjestelmän keskeisten tavoitteiden olevan muun muassa alkutuotannon kannattavuuden ja tuottavuuden turvaaminen ja monipuolistaminen, ympäristökestävyys sekä kiertotalouden kehittyminen. Suomalaisen ruokajärjestelmän selkeitä vahvuuksia ovat ruuan puhtaus, jäljitettävyyden ja turvallisuus (ml. vähäinen antibioottien käyttö), joita tulee kyetä hyödyntämään tulevaisuudessa kilpailutekijöinä nykyistä paremmin. Kotimaisen ruokaketjun työllistävä vaikutus on jo nyt merkittävä, lähes 340 000 henkilöä. Arvonlisäystä ruoka-ala tuottaa kansantaloudelle runsaat 15 miljardia euroa, joka on noin yhdeksän prosenttia koko maan arvonlisäyksestä. Valiokunta korostaa, että Suomen ruokasektorin kasvunäkymät ovat erityisesti vientimarkkinoilla.

Valiokunta pitää selonteossa asetettuja ruokapoliittisia tavoitteita oikeasuuntaisina. Valiokunta korostaa erityisesti toimenpiteiden konkretisoimista ja pitkäjänteisyyttä ja pitää erittäin keskeisenä selonteon eduskuntakäsittelyn jälkeen laadittavaa toimeenpanosuunnitelmaa, jonka avulla tavoitteet konkretisoidaan käytännön toimiksi.

### *Maatalous*

Selonteossa todetaan, että kotimaisen ruokajärjestelmän kilpailukykyyn perustana on kestävä, laadukas, eettinen ja kilpailukykyinen alkutuotanto. Alkutuotannon säilyminen Suomessa on ensiarvoisen tärkeää myös jalostavalle elintarviketeollisuudelle ja huoltovarmuudelle. Valiokunta korostaa, että alkutuotannon nykyisen heikon kannattavuuden parantaminen tulee olla ruokapoliitiikan perustana.

Maatalouden vaikean markkinatilanteen lisäksi alan ongelmia ovat kärjistäneet alentuneet tuottajahinnat, viljelijätukien pienentyneet määrärahat, tuotantopanosten kustannusten kasvu ja tukimaksatusten muuttuneet maksatusaikataulut. Myös ennakoimattomat tapahtumat, kuten elintarvikkeiden Venäjälle suuntautuneen viennin tyrehtyminen, ovat osaltaan heikentäneet tilojen kannattavuutta. Valiokunta pitää välttämättömänä, että ponnisteluja uusien vientimarkkinoiden löytämiseksi jatketaan.

Alkutuottajan heikko neuvotteluasema elintarvikeketjussa on merkittävä uhka kannattavalle tuotannolle. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että maataloustuotteiden markkinat eivät toimi kotimaassa tällä hetkellä toivotulla tavalla ja kilpailutilanteesta johtuen maatilojen mahdollisuudet parantaa kannattavuutta markkinaehtoisesti ovat rajalliset. Tuotantokustannusten alentamisen ohella tulee alkutuotannon asemaa elintarvikeketjussa vahvistaa toimilla, jotka edistävät tuotteiden pääsyä jakeluun ja kauppaan. Lisäksi tuotteiden alkuperämerkintöjä tulee parantaa ja suomalaisen alkutuotannon vahvuuksia hyödyntää nykyistä paremmin. Kuluttajat haluavat myös yhä enemmän varmistua ruokansa tuotantotavoista ja alkuperästä, joten näihin tarpeisiin tu-

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

lee vastata. Valiokunta pitää välttämättömänä nopeita ja tehokkaita toimia maatalouden kannattavuuden parantamiseksi.

Valiokunta korostaa, että maataloustuotteiden markkinahintojen kehitys on merkittävin maatalouden investointien kannattavuuteen ja kehitykseen vaikuttava tekijä. Suomessa, samoin kuin useissa muissakin EU:n jäsenmaissa, maatalouden investoinnit vaativat edelleen julkisesti rahoitettua tukea, koska markkinahinnat eivät riitä kattamaan tuotantokustannuksia eivätkä maataloustuet, jotka ovat pääosin tuotannosta irrotettuja, kannusta investointeihin. Suomessa tuotantosi-donnaiset tuet, kuten kansalliset ja yhteisen maatalouspolitiikan ykköspilarin tuotantosi-donnaiset tuet, kannustavat investointeihin ja tuotannon jatkumiseen investointitukien ohella. Tuotannon jatkuvuuden ja kehittymisen kannalta keskeisiä ovat juuri investointituet ja tuotantosi-donnaiset tuet. Lisäksi tarvitaan ehdottomasti toimia, jotka helpottavat tilanpidon jatkamista.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU:n uusi rahoitus- ja ohjelmakausi alkaa vuonna 2021. Tässä vaiheessa vuoden 2021 määrärahatasona on käytetty kuluvan ohjelmakauden ensimmäisen vuoden määrärahatasoa. Haasteena ohjelmakauden vaihtuessa on mm. Ison-Britannian EU:sta eroamisesta (Brexit) aiheutuva lopputulos ja sen budjettivaikutus sekä uuden ohjelmakauden päätösten ja toimeenpanon aikataulu. On varauduttava siihen, että EU-rahoitus pienenee jo kuluvalle rahoituskaudella Brexitin seurauksena. Valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä sitä, että jatkossa on tärkeää kohdentaa tukia entistä selkeämmin aktiiviseen tuotantoon ja lisäarvon tuottamiseen.

Suomalaisen elintarviketuotannon turvallisuus ja puhtaus ovat maailman huippuluokkaa ja suomalaisen maataloustuotannon ehdottomia vahvuuksia. Valiokunta korostaa, että Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen EFSA:n vuonna 2017 julkaiseman raportin mukaan suomalainen ruoka on Euroopan puhtainta. Kotimaisen hyvin toimivan salmonellavalvontaohjelman ansiosta meillä ei juuri esiinny salmonellaa siipikarjan-, naudan- tai sianlihan tuotannossa. Suomella on myös tärkeä salmonellaan liittyvä erivapaus EU:ssa, josta tulee ehdottomasti pitää kiinni. Myös kampylobakteerien esiintyvyydet ovat Suomessa erittäin alhaisia. Eläinten terveydenhuollossa korostuu tautien ennaltaehkäisy, ja antibioottien käyttö tuotantoeläintä kohden on maasamme Euroopan alhaisimpia. Eläinsuojelusäänökset ovat Suomessa varsin tiukat, ja hyvästä eläinsuojelun tasosta ja sen kehittamisestä tulee huolehtia tulevaisuudessakin. Myös kasvinsuojeluaineiden käyttö on hyvin maltillista, ja lisäksi Suomessa on runsaasti puhdasta vettä käytettävissä. Erityisesti EU:n ulkopuolella eläinsuojelun taso ja tuotteiden puhtaus eivät ole kaikilta osin samalla tasolla kuin meillä. Valiokunta huomauttaa, että korkean elintarviketurvallisuuden ylläpito aiheuttaa toisaalta merkittäviä kustannuksia tuottajille ja siitä tulee jatkossa saada oikeudenmukainen hyöty korkeampina tuottajahintoina.

Nykyaikainen suomalainen maataloustuotanto perustuu teknologian käyttöön ja hyödyntämiseen tuotannon kaikissa vaiheissa. Työn tuottavuuden kasvu maataloudessa johtuu maatalouden koneellistumisesta. Koneellistuminen ja automaatio ovat viime vuosina lisääntyneet etenkin karjataloudessa siten, että navetoiden rakennuskustannuksista 40 prosenttia on tutkimusten mukaan teknologisia kustannuksia. Sikataloudessa teknologiset kustannukset voivat olla tätäkin korkeampia.

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

Valiokunta korostaa, että uusien automaatioteknologisten ratkaisujen onnistuminen on tulevaisuuden karja- ja muun maatalouden avainkysymyksiä sekä laajemmin kiertotalouden kehittymisen edellytys maatilamittakaavassa. Ravinteiden kierrätystä tulee pyrkiä kehittämään systemaattisesti ja peltojen hoitoa parantaa edistämällä maaperän hiilen lisäämistä ja vesitalouden hallintaa. Myös maatilojen oma lähienergian tuotannon lisääminen esimerkiksi biokaasulaitoksilla on tulevaisuuden tärkeitä tavoitteita. Lisäksi ilmastonmuutokseen sopeutuminen edellyttää suunnitelmallisia toimia, joilla varmistetaan uusien kasvilajikkeiden kehittäminen ja varaudutaan kasvi- tautien ja muiden tuhoeläinten todennäköiseen lisääntymiseen.

Valiokunta painottaa, että ympäristönsuojelusta huolehtiminen on Suomen maataloudessa korkealla tasolla ja tästä tulee huolehtia tulevaisuudessakin. Pääministeri Sipilän hallitusohjelman Kiertotalouden läpimurto, vesistöt kuntoon -kärkihankkeen eräänä tavoitteena on vähentää vesistöihin huuhtoutuvien ravinteiden ja humuksen määrää ja samalla lisätä maatalouden ravinne- ja energiaomavaraisuutta. Kärkihankkeen tarkennettuna tavoitteena on lisätä ravinteiden talteenottoa erityisesti Itämeren ja muiden vesistöjen kannalta herkillä alueilla siten, että vähintään 50 prosenttia lannasta ja yhdyskuntajätevesilietteestä saadaan kehittyneen prosessoinnin piiriin vuoteen 2025 mennessä. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä kehittää pitkäjänteisesti maataloudessa konkreettisia toimintatapoja, joilla voidaan käytännössä parantaa ravinneomavaraisuutta sekä luoda ravinteiden kierrätyksellä uutta liiketoimintaa ja talouskasvua ja samalla turvata ympäristönsuojelun kehittämistä. Valiokunta korostaa erityisesti sitä, että suomalaisen ympäristönsuojelun korkeasta tasosta ja sen edelleen parantamisesta aiheutuu viljelijöille kustannuksia, jotka on ehdottomasti korvattava.

### *Vesiluonnonvarat*

Kalatuotteiden kysynnän kasvun odotetaan jatkuvan sekä Suomessa että muualla maailmalla, mikä luo kalatalousalalle kasvun ja paremman kannattavuuden mahdollisuuksia. Valiokunta toteaa, että kotimaisen kalan osuus kulutetusta kalasta on jatkuvasti laskenut. Kotimaisen kestävästi pyydetyn kalan osuuden lisääminen suomalaisten kulutuksessa edellyttää kasvua kotimaisen kalan alkutuotannossa. Valiokunta toteaa, että useiden elinvoimaisten kotimaisten luonnonkalakantojen kalastusta voidaan tehostaa kantoja vaarantamatta, kun samalla huolehditaan kattavasti uhanalaisten ja vaarantuneiden kalakantojen suojelusta. Samalla kalan alkuperästä ja pyynnin kestävydestä kertovaa jäljitettävyyssjärjestelmää on kehitettävä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että maa- ja metsätalousministeriö on tehnyt kestävä kehityksen Agenda2030-tavoitteisiin liittyvän oman sitoumuksensa kehittämään edellytyksiä kotimaisen kalan alkutuotannolle ja jatkojalostukselle. Tavoitteena on kotimaisten kalatuotteiden tuotannon kasvattaminen kestäväällä tavalla, kalavarojen tilan parantaminen, yhteistyön parantaminen kalataloussektorin sisällä ja muiden toimialojen, kuten lähiruokasektorin, kanssa sekä kalatalouteen liittyvien ristiriitojen hallinta. Sitoumuksella edistetään myös kalaan ja kalastukseen liittyviä terveys- ja hyvinvointivaikutuksia.

Valiokunta korostaa, että kotimaiseen kalaan perustuvien arvoketjujen arvoa on mahdollista nostaa tuotteistamisen ja uudenlaisten tuotteiden jalostamisen kautta. Erityisesti alihyödynnettyjen särkikalajien kalastusta, jalostusta ja tuotteistamista kehittämällä on mahdollista saada lisä koti-

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

maisen kalan osuuteen syödystä kalasta. Myös runsaiden silakkasaaliiden tehokkaammassa hyödyntämisessä on paljon potentiaalia.

Kotimaisen kalan kasvavaan kysyntään voidaan vastata myös kalanviljelyn avulla. Suomalaisen vesiviljelyelinkeinoon nopea teknologinen ja osaamisen kehittyminen on pienentänyt alan ympäristövaikutuksia vesistöihin. Mikäli vesiviljely saadaan kasvuun, se kannustaa samalla kehittämään ja ottamaan käyttöön uusia ympäristötoimia ja -innovaatioita.

Maa- ja metsätalousministeriö on lisäksi käynnistänyt Euroopan meri- ja kalatalousrahaston tuen avulla viisi monivuotista innovaatio-ohjelmaa. Kaikki innovaatio-ohjelmat toteutetaan verkostomaisen kehittämisen periaatteita noudattaen. Tavoitteena on alan keskeisten ongelmien ratkaiseminen sekä kansainvälisesti korkeatasoisen osaamisympäristön muodostaminen elinkeino, tutkimus, hallinnon ja ympäristöasiantuntijoiden yhteistyön kautta. Valiokunta pitää tärkeänä, että innovaatio-ohjelmat toteutetaan erityisen tiiviissä yhteistyössä elinkeino kanssa, jotta kotimaisen kalan tuotantoa ja erityisesti tuotevalikoimaa saadaan kasvatettua.

Suomalainen vesijohtovesi on laadultaan erittäin korkeatasoista ja jopa parempaa kuin moni ulkomainen pullovesi. Kuitenkin Suomeen tuodaan merkittävästi enemmän pakattua vettä kuin sitä viedään. Valiokunta painottaa, että on tarpeellista pikaisesti selvittää ja ratkaista verotukseen ja hallinnollisiin esteisiin liittyvät ongelmat, jotka vaikeuttavat korkealaatuisen suomalaisen veden vientiä. Suomalaista korkealaatuista vettä tulee markkinoida erityisesti niihin valtioihin, joissa vesijohtovesi ei ole juomakelpoista.

Valiokunta katsoo myös, että suomalaiset jokamiehenoikeudet erityisesti kalastuksessa sekä myös marjastuksessa ja sienestyksessä ovat arvokas perinne, joita tulee pitää yllä ja edistää tulevaisuudessakin.

### *Tutkimus, koulutus ja neuvonta*

Valiokunta toteaa, että tutkimuksen merkitys alkutuotannon, elintarvikejalostuksen, viennin ja elintarveturvallisuuden kehittämistyön kannalta on keskeinen. Tieteellinen tutkimus tuottaa tällä hetkellä valtavan määrän julkisesti hyödynnettävää informaatiota. Tutkimuksen hyödyntäminen edellyttää kuitenkin nykyistä parempaa kykyä soveltaa tietoa ja käyttää sitä. Kaupallisten menestystuotteiden kehittäminen tieteellisistä tuloksista vaatii huomattavasti tiiviimpää ja systemaattisempaa yhteistyötä tutkimuksen ja yritysten välillä.

Yliopistojen ja tutkimuslaitosten lisäksi suomalainen ammatti- ja ammattikorkeakoulutus ovat merkittävässä roolissa ruokajärjestelmän kehittäjinä ja edistävät omilla toimillaan alan yritysten verkostoitumista, kehitystoimintaa sekä liiketoimintaosaamista. Valiokunta toteaa, että ammattikorkeakouluissa tehdään jo nykyään merkittävää tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotyötä yhdessä alan toimijoiden kanssa.

Monitieteinen, ratkaisukeskeinen tutkimus on ensiarvoisen tärkeää uusien, kestävästi tuotettujen tuotteiden kehittämiseksi. Valiokunta painottaa, että tutkimusta on kohdennettava riittävästi koko ruokaketjun kehittämisen käytännönläheiseen teknologiatutkimukseen. Elintarvikeketjussa modernin teknologian tutkimus ja soveltaminen Suomen olosuhteissa on tärkeää. Valiokunta pitää

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

keskeisenä myös ruokaa ja sen terveellisuutta koskevan tutkimustyön jatkamista ja tutkittuun tietoon perustuvien toimintamallien kehittämistä. Vastuullisen ja kestävä ruuankulutuksen tukeminen sekä kansanterveyden edistäminen ravitsemuksellisin keinoin edellyttää ymmärrystä ruokavalinnoista ja ruuan moninaisista merkityksistä osana ihmisten arkea.

Selonteon tutkimusta ja tietovarantoja koskevassa osiossa todetaan, että Suomessa on olemassa ravitsemus- ja terveystietoa työikäisistä, mutta lasten, nuorten, maahanmuuttajien ja ikääntyneiden suhteen tilanne on huonompi. Tiedot aikuisväestön ruokavaliosta ja ravitsemustilasta perustuvat erityisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tutkimuksiin. Lasten ja nuorten kohdalla vastaavat tutkimukset ovat vasta suunnitteilla, eikä tietoa ole tällä hetkellä riittävästi. Valiokunnan näkemyksen mukaan kaikkien väestöryhmien ravitsemustietojen keräämistä on tarpeen kehittää, mikä tulee ottaa huomioon selonteon toimeenpanossa.

Kansallinen elintarvikkeiden koostumustietokanta Fineli mainitaan selonteossa työvälineenä väestön ravitsemuksen seurannassa. Ravintoaineiden saannin tutkimuksessa luotettavaan laboratorioanalyysitietoihin pohjautuva ajantasainen elintarvikkeiden koostumustietokanta muodostaa tarpeellisen perustietopohjan elintarvikkeista. Jos ajantasaisia analyysituloksia ei ole saatavilla, joudutaan käyttämään vanhoja tietoja. Asiantuntijakuulemisessa on tullut esiin huoli siitä, että Fineli-tietokannan varsin vähäinen tilapäinen rahoitus on viime vuosina haitannut tietokannan ylläpitämistä. Tämä vaarantaa muun muassa tietokannan tietojen käyttökelpoisuuden ja vaikeuttaa ravitsemustutkimusta ja elintarvikeketjun eri toimijoiden työtä. Valiokunta painottaa, että Fineli-tietokantaa on kehitettävä ja päivitettävä, ja tälle työlle tulee pyrkiä osoittamaan riittävä rahoitus.

Valiokunta toteaa, että terveellisempien tuotteiden kehittäminen voi hyvinvoinnin ohella edistää myös elintarvikealan yritysten kilpailukykyä ja lisätä vientimahdollisuuksia. Terveellisen ruuan kysyntä kasvaa kansainvälisesti, ja suomalaista osaamista on mahdollista hyödyntää nykyistä paremmin esimerkiksi erilaisten erikoistuotteiden (ksylitoli, kolesterolia alentavat, vähäsuolaiset, gluteenittomat ja laktoosittomat tuotteet) kehittämisessä ja viemisessä kansainvälisille markkinoille. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että tutkimuksen ja yritysten välistä yhteistyötä myös terveystuotteiden tuotekehityksessä edistetään systemaattisesti.

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota elintarvikealan, mukaan lukien maatalousalan, koulutuksen kehittämiseen ja tarvetta sisältöjen uudistamiseen. Valiokunta painottaa voimakkaasti sitä, että elintarvikealan viennin kehittäminen vaatii lisää markkinointi- ja vientiosaamista ja uudenlaista koulutusta erityisesti AMK-tasolla. Valiokunnalle toimitetun selvityksen mukaan maa- ja metsätalousministeriö on aloittanut asiasta keskustelut opetus- ja kulttuuriministeriön sekä ELY-keskusten ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Valiokunta kiirehtii koulutuksen uudistamista ja kehittämistä sekä pitää välttämättömänä, että vienti- ja markkinointikoulutukseen varataan jatkossa riittävät resurssit. Viennin kehittämisessä tarvitaan myös kansainvälistä vientiyhteistyötä, jota tulee kehittää erityisesti Ruotsin ja Tanskan kanssa.

### *Ruokakulttuuri ja ruuan arvostus*

Valiokunta korostaa suomalaisen lähiruuan, paikallisen ruuan ja yleisemminkin koko ruokakulttuurimme arvostamisen keskeistä merkitystä. Suomalaisen ruokakulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta on tärkeää poistaa etenkin lähiruuan hankkimisen, jalostamisen ja tarjoami-

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

sen esteitä. Sillä on merkitystä paitsi kansallisen kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen myös Suomeen suuntautuvan matkailun kannalta. Myös maahamme kohdistuva ruokamatkailu voidaan nähdä osana elintarviketuotannon kehittämistä. Ruokamatkailun kehittämisen kannalta on keskeistä, että esimerkiksi matkailukeskuksissa voidaan tarjota laadukasta lähiruokaa. Kotimaisen ruuan ja lähiruuan pienimuotoista jalostusta tulee kokonaisuudessaan helpottaa. Valiokunta pitää erityisen tärkeänä lihan lähijalostuksen kehittämistä ja sen esteiden poistamista.

Suomi on maailmalla tunnettu maksuttomasta ja ohjatusta kouluruokailusta. Koulupäivien aikana tarjottava ateria mahdollistaa paitsi täysipainoisen ruuan saamisen myös lasten ja nuorten opastamisen terveellisiin ruokatottumuksiin, ruuan arvostamiseen ja hyviin ruokailutapoihin. Valiokunta korostaa kouluruokailun merkitystä hyvinvoinnin edistäjänä. Oleellista on kannustaa oppilaita osallistumaan kouluruokailuun ja kiinnittää huomiota kouluruuan hyvään laatuun ja makuun. Valiokunta toteaa, että pienillä muutoksilla voidaan saada aikaan suuria laadun parannuksia, eikä kouluruokailun kustannuksista tule taloudellisissa paineissa tinkiä.

Sivistysvaliokunta on lausunnossaan tuonut esiin huolen lasten ja nuorten ravitsemuksen kehittymisestä Suomessa. Valiokunta yhtyy tähän huoleen. Lasten ja nuorten suurimmat ravitsemus- ja terveyshuolet liittyvät epäterveelliseen, myös kouluaikana välipalaistuvaan syömiseen ja liialliseen energiansaantiin. Tällä hetkellä on yläkouluja, joissa vain puolet oppilaita syö päivittäin kouluaterian ja keskimääräisenkin osallistuminen ruokailuun jää alle 70 prosentin. Peruskoulun 8:n ja 9:n vuosiluokan pojista 19 prosenttia ja tytöistä 13 prosenttia on ylipainoisia. Lasten ja nuorten ravitsemusta ja sen edistämistä koskevista tärkeistä toiminnan linjauksista, sisällöistä ja työtavoista päätetään, kun kunta ja opetuksen järjestäjä päättävät opetuksesta, kasvatuksesta ja ruokapalvelujen järjestämisestä. Valiokunta pitää hyvänä, että tuoreissa kouluruokailusuosituksissa on ensimmäistä kertaa mukana kattavat ravitsemuslaadun hankintakriteerit elintarvikkeiden kilpailutukseen ja ruokapalvelujen hankintaan.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös koulun kotitalousopetuksen tärkeään merkitykseen. Oppiaineen ydintä on ruokakasvatus ja sen lisäksi monien eri alojen teoreettisen tiedon soveltaminen arkeen. Valiokunta pitää tärkeänä, että kotitalousopetus järjestetään laadukkaasti riittävien resurssien sekä käyttäen mahdollisimman paljon lähi- ja paikallisraaka-aineita. Lisäksi tässä yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota ruokakulttuurin opetukseen.

Ruokaan ja ravitsemukseen liittyvä opetus on tärkeää suunnitella ja toteuttaa varhaiskasvatuksesta alkaen koko koulutusjärjestelmän läpi kulkevana jatkumona kansanterveyden, kestäväen elämäntavan, kuluttajaosaamisen sekä ruuan ja ruokakulttuurin arvostamisen edistämiseksi. Tärkeää on perehtyä muun muassa koko ruokaketjuun alkutuotannosta lähtien ruokapöytään saakka, lähiruuan keskeiseen merkitykseen, ruokahävikin vähentämisen keinoihin sekä ruuan arvostamiseen. Kouluissa ja oppilaitoksissa annettavan opetuksen lisäksi valiokunta korostaa kotien sekä kodin ja koulun yhteistyön merkitystä oikeiden ruoka- ja ravintotottumusten omaksumisessa.

### *Ruokahävikki*

Valiokunta toteaa, että suurin osuus syömäkelpoisen ruuan hävikistä syntyy kotitalouksissa, mutta tutkimustiedon mukaan ruokahävikkiä syntyy ruokaketjun kaikissa vaiheissa. Ruokaketju ja ruuankulutus aiheuttavat kolmanneksen kaikesta kulutuksemme ympäristökuormasta. Tuotetus-



## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

ta ruuasta iso osa jää kuitenkin hyödyntämättä elintarvikkeena ja päätyy hävikiksi. Tämä haaskaaminen on kestävämpiä kuin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin ympäristövaikutuksiltaan. Valiokunta katsoo, että ruokahävikkiä koskevat linjaukset ovat ruokapoliittisen selonteon keskeisiä kohtia.

Ruokahävikki on noussut vahvasti kansalliseen keskusteluun myös Suomessa, ja tietoisuus ruokahävikistä on kasvanut nopeasti viime vuosina. Ruokahävikin vähentämisestä on muodostunut ruokajärjestelmän yksi suurimpia vastuullisuuskysymyksiä. Ruuan tuotannon ympäristövaikutukset ovat syntyneet turhaan, jos ruoka päätyy hävikiksi. Kotimaisen ruokaketjun ruokahävikki on Luonnonvarakeskuksen tutkimuksissa arvioitu 400—500 miljoonaksi kiloksi syömäkelpoista ruokaa vuosittain. Luken tutkimusten mukaan ruokaketjusta aiheutuvan hävikin kasvihuonekaasupäästöt ovat Suomessa lähes tuhat miljoonaa CO<sub>2</sub>-ekvivalenttia vuodessa.

Selonteossa esitetään, että elintarvikeketjun hävikkiä vähennetään ruuan arvostusta lisäämällä sekä parantamalla mittaamista ja hävikin määrän seuranta elintarvikeketjussa. Valiokunta korostaa, että on tärkeää löytää yrityksille ja kotitalouksille kannustavia keinoja ruokahävikin vähentämiseen. Paraikaa on käynnissä useita ruokahävikin vähentämiseen liittyviä hankkeita, joissa pyritään tunnistamaan esteitä ja asioita, jotka kasvattavat ruokahävikkiä, ja luodaan hyviä käytäntöjä hävikin vähentämiseen.

Valiokunta pitää keskeisenä panostaa erityisesti ravitsemuspalveluiden, kaupan ja kotitalouksien hävikin vähentämiseen, sillä yli puolet koko ruokaketjun syömäkelpoisesta hävikistä aiheutuu näissä ruokaketjun vaiheissa. Syömäkelpoiseen hävikkiin keskittyminen on perusteltua selvitetäessä sitä, kuinka suuri osa väestöstä voitaisiin ruokkia vähentämällä syntyvää syömäkelpoista hävikkiä. Tuloksista on syytä erottaa ruuan syömäkelpottomat osat, jotta voidaan ottaa kantaa ruokahävikkiin erityisesti ruokaturvan näkökulmasta.

Valiokunta korostaa, että ruokahävikin vähentäminen ja sivuvirtojen hyödyntäminen tuotantoprosesseissa ovat myös tärkeitä kiertotaloutta edistäviä toimenpiteitä. Ruokahävikin vähentämisessä kaupan, ravintoloiden ja kotitalouksien yhteinen vastuu korostuu. Erilaiset suljetun kierron ratkaisut ovat myös ruuan tuotannon tulevaisuutta, joten niiden tutkimukseen ja kehitykseen on varattava riittävät resurssit.

Elintarvikkeiden päiväysmerkinnät liittyvät kiinteästi kuluttajien ruokahävikkiin. Valiokunta toteaa, että päiväysmerkintöjen tulkinnassa erityisesti kotitalouksissa on parannettavaa. Valiokunta katsoo, että kotitalouksissa syntyvää hävikkiä olisi mahdollista vähentää tuotteiden säilyvyysmerkintöjä selkeyttämällä. Viimeinen käyttöpäivä- ja parasta ennen -merkintöjen keskinäistä suhdetta tulee arvioida jatkossa. Eri päiväysmerkintöjen katsotaan usein virheellisesti tarkoittavan ruuan pilaantumista merkityn päivän saavuttamisen jälkeen. Viimeinen käyttöpäivä -merkinnän tulee olla vain niissä tuotteissa, joissa käyttöajan ylittymiseen sisältyy aito terveysriski. Näin ei tällä hetkellä ole. Valiokunta pitää edellä todettuun viitaten tärkeänä, että maa- ja metsätalousministeriö selvittää erilaisten päiväysmerkintöjen uusimistarpeen.

Päivittäistavarakaupassa ovat viime aikoina yleistyneet viimeisten aukiolotuntien alennusmyynnit, joilla voidaan osaltaan vähentää ruokahävikkiä. Tällä hetkellä ei ole riittävää, että tuote merkitään esimerkiksi pelkällä -60 % -tarralla, vaan tässä yhteydessä tulee noudattaa kuluttaja-asia-

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

miehen hintamerkintäasetuksen linjausta koskien tavaroiden ja palveluiden hinnan ilmoittamista, jolloin hintamerkinnällä, kyltillä tai muulla vastaavalla tavalla tulee ilmoittaa tuotteiden euro-määräiset hinnat alennusten jälkeen. Tämä vaikeuttaa osaltaan ruokahävikin vähentämistä, koska kaupassa ei iltatunteina välttämättä ehditä tehdä vaadittuja hintaa koskevia merkintöjä. Hintojen merkintää koskeva hintamerkintäasetus kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle. Valiokunta pitää välttämättömänä, että maa- ja metsätalousministeriö käynnistää keskustelut työ- ja elinkeinoministeriön kanssa asian ratkaisemiseksi siten, että elintarvikkeiden osalta alennusmerkintä olisi riittävä.

Asiantuntijakuulemisessa ruoka-apu on nostettu esiin syömäkelpoista elintarvikehävikkiä torjuna keinona. Hävikkiruuan jakelusta eri puolilla Suomea vastaavat lähinnä hyväntekeväisyysjärjestöt. Vapaaehtoisvoimin pyörivän ruoka-avun resursseista riippuu, miten hyvin erilaisia elintarvike-eriä voidaan ottaa vastaan. Monia ammattimaisesti toimivia ruoka-apujärjestöjä voidaan pitää hyvinä malleina, joiden parhaiden toimintatapojen monistamiseen tulee kannustaa. Keskitetyn toiminnan järjestäminen vaatii kuitenkin resursseja ja vastaantuloa esimerkiksi kunnilta. Toiminnan pullonkauloja ovat elintarvikkeiden kuljetuslogistiikka ja varastoinnin järjestäminen. Valiokunnalle toimitetuissa selvityksissä on tullut esiin, että esimerkiksi Vantaalla on kehitetty toimiva malli ruoka-avun jakamiseen ruoka-apujärjestöjen ja kaupungin yhteistyönä. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämänkaltaisia malleja otetaan käyttöön myös muualla.

Valiokunta toteaa, että YK:n kestävä kehitys (Agenda2030) ja EU:n komission kiertotalouspaketin mukaiset tavoitteet ruokahävikin puolittamiseksi ovat kunnianhimoiset. Näiden tavoitteiden mukaan ruokahävikki tulisi puolittaa jälleennyöjä- ja kuluttajatasolla vuoteen 2030 mennessä. Selonteossa ei ole asetettu numeerisia tavoitteita ruokahävikin vähentämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomessa asetetaan jatkossa selkeät kansalliset numeeriset tavoitteet ruokahävikin vähentämiseksi ruokaketjun eri osissa. Kansallisia vähentämistavoitteita asetettaessa myös ruokahävikin määritelmää tulee täsmentää. Lisäksi tulee keskittyä jätehierarkian mukaisesti ensisijaisesti ruokahävikin syntyä ennaltaehkäisyyn kuluttajien tietoisuutta lisäämällä sekä kehittämällä uusia sosiaalisia innovaatioita.

Ruokahävikin vähentämiseksi selvitetään alustavasti keinoja maa- ja metsätalousministeriön käynnistämässä valtioneuvoston kanslian selvityshankkeessa "Miten lainsäädännön kehittämällä saadaan ruokahävikkiä vähennettyä?" Hankkeen loppuraportti valmistuu 31.12.2017. Valiokunta katsoo, että ruokahävikin vähentämisessä esille tullut pakottavan lainsäädännön kehittäminen ei ole vielä mahdollista, koska säätelyn järjestämiseksi ei ole olemassa käytännössä toimivia säätelymalleja. Valiokunta korostaa, että monipuolisia vapaaehtoisia toimia ruokahävikin vähentämiseksi tulee tehostaa ja etenkin edistää yleistä tietoisuutta ruokahävikin taloudellisista, sosiaalisista ja ekologisista vaikutuksista. Valiokunta toteaa, että jos vapaaehtoiset ja muut toimet eivät jatkossa osoittaudu riittäviksi ruokahävikin tehokkaassa vähentämisessä, tulee myöhemmin käynnistää tarkemmat selvitykset mahdollisen täydentävän lainsäädännön luomiseksi.

### *Ruoka ja kansanterveys*

Kuten selonteossa todetaan, on ruualla keskeinen merkitys ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Merkittävimminä kansanterveyteen vaikuttavina ruokavalion ongelmina todetaan niukka kasvisten, kalan ja täysjyväviljan kulutus sekä liian suuri suolan, tyydyttyneen rasvan ja

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

sokerin saanti. Selonteossa esitetyn arvion mukaan elintavoista johtuvat hoitokustannukset ovat Suomessa yli 2 miljardia euroa vuodessa. Hoitokustannusten lisäksi kustannuksia aiheutuu esimerkiksi lisääntyneiden sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyden seurauksena.

Valiokunta pitää tärkeänä selonteon ehdotusta siitä, että mahdollisuuksia ohjata verotuksen keinoin kansalaisten kulutustottumuksia ja tuotekehitystä ravitsemuksellisesti laadukkaimpiin elintarvikkeisiin selvitetään jatkossa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on katsonut lausunnossaan, että terveysperusteisella verotuksella voidaan luoda lisäkannustimia tuotekehitykselle, joka tukee terveys- ja hyvinvointitavoitteita ja on samalla kansantaloudellisesti järkevää. Valiokunta toteaa, että terveellisten elintapojen lisääminen ja kansansairauksien ehkäiseminen ovat myös keskeinen tekijä hallituksen asettaman terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä eriarvoisuuden vähentämisen kärkihankkeen onnistumisessa.

Valiokunta yhtyy selonteossa esitettyyn näkemykseen siitä, että terveellisten ruokavalintojen tekemisen tulee olla helppoa kaikissa kuluttajaryhmissä. Tämä kuitenkin edellyttää, että kuluttajilla on sekä kyky että mahdollisuus tehdä tietoisia terveellisiä ruokavalintoja. Tarvitaan myös riittävää ruuan terveystietoa. Terveellisyydestä ohella kuluttajat odottavat myös entistä useammin avointa informaatiota ruuan alkuperästä ja tuotantotavoista. Mahdollisuuksia terveellisiin valintoihin voidaan lisätä muun muassa kehittämällä ruokapalvelujen laatua ja saatavuutta. Väestön terveyden kannalta tärkeitä ovat myös ravitsemusosaamiseen, koulutukseen ja ruokakasvatukseen vaikuttaminen ja elintarvikkeiden vastuulliseen markkinointiin tähtäävät toimet. Valiokunta katsoo, että turhia ja haitallisia lisäaineita tulee välttää elintarviketuotannossa.

Valiokunta toteaa, että ravitsemusta koskevia päätöksiä tehdään myös ruokapalveluja kilpailutettaessa, elintarvikehankinnoissa sekä tarjotun ruuan laatuvaatimuksia asetettaessa. On tärkeää, että kouluruokailun ja muun julkisen ruokailun kilpailutuksessa pannaan riittävästi painoarvoa terveyttä ja laatua koskeviin kriteereihin, jotka hankintalaki mahdollistaa. Terveyden suhteen kriteereiden tulee pohjautua valtion ravitsemusneuvottelukunnan suosituksiin. Lasten ja nuorten ravitsemisessa sivistystoimella on kunnassa iso ja vastuullinen rooli. Ruokailun järjestämisessä ja kehittämässä sivistystoimen on tärkeää toimia verkostona, jossa ovat mukana oppilaat, opiskelijat ja vanhemmat sekä esimerkiksi koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja lastenneuvola.

Selonteossa ehdotetaan alueiden roolin vahvistamista terveellisen ravitsemuksen edistämässä ja kuntien kannustamista noudattamaan ravitsemussuosituksia hankinnoissa. Lisäksi ehdotetaan ponnostamista maittavan ja terveellisen ruuan tarjontaan varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja yliopistoissa.

### *Ruokaturva ja huoltovarmuus*

Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin maailmantilanteen epävarmuuden lisääntyminen ja huoli ilmastonmuutoksen vaikutuksista ruokaturvaan ja huoltovarmuuteen. Valiokunta katsoo, että kannattavan maa- ja elintarviketuotannon ylläpitäminen on kansallisen huoltovarmuuden edellytys. Valiokunta korostaa, että alkutuotannon ja muun elintarvikeketjun rapistumiseen ei ole varaa huoltovarmuuden näkökulmasta, sillä tuotannon uudelleenkäynnistäminen ja laajentaminen ovat vaikeita prosesseja.

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

Huoltovarmuuden ughiin tulee varautua laajalla yhteistyöllä, jossa ovat mukana eri hallinnonalat, huoltovarmuusorganisaatio, tutkimussektori, elinkeino ja tuottajat sekä järjestöt. Kansakuntana Suomi toimii vastuullisesti, kun turvaamme oman ruokatuotantomme ja hyödynnämme luonnonolosuhteet meille parhaiten soveltuviin tuotantomalleihin. Valiokunta toteaa lisäksi, että vientiteollisuuden kapasiteettia kasvattamalla saadaan huoltovarmuuden kannalta lisää volyyymiä, joka on hyödynnettävissä kriisitilanteessa kotimaisen tuotannon turvaamiseen ja poisjäävän tuonin korvaamiseen.

### *Kansainvälinen kilpailukyky ja vienti*

Valiokunta korostaa, että ruoka-alan työllistävä vaikutus Suomessa on erittäin suuri: toimiala työllistää lähes 340 000 henkilöä. Kotimarkkinoilla alan merkittävää kasvua ei ole odotettavissa, joten kasvua tulee hakea määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti vientimarkkinoilta. Suomen elintarvikevienti on tällä hetkellä uudessa kasvussa, ja viennin arvo on 1,5 miljardia euroa vuodessa. Venäjän markkinoiden sulkeutumisen aiheuttama vaje (n. 300 miljoonaa euroa) on kurottu kiinni kahden viime vuoden aikana. Valiokunta toteaa, että elintarvikkeiden kauppataseen vaje on viennin kasvusta huolimatta edelleen noin 2,7 miljardia euroa. Valiokunta pitää täysin välttämättömänä sekä kansantaloudellisesti että huoltovarmuuden kannalta tämän vajeen nopeaa pienentämistä.

Suomen elintarvikkeiden vientiä on pyritty edistämään projektiluonteisilla vientiohjelmilla. Nykyisen Food from Finland -ohjelman tavoitteena on elintarvikeviennin kaksinkertaistaminen 3 miljardiin euroon vuoteen 2020 mennessä sekä noin 5 000 uuden työpaikan synnyttäminen elintarvikesektorille. Ohjelmalla pyritään lisäksi nykyistä laajemman yritysten välisen yhteistyön synnyttämiseen. Tavoitteena on myös luoda Suomelle korkeampi maaimago ja vahva brändäys elintarviketuotannon osaajamaana; tavoitteena on luoda suomalaisille elintarvikkeille erityinen korkean osaamistason rooli, josta hyötyvät koko elintarvikealan arvoketju ja kaikki toimialan yritykset. Food from Finland -ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat olleet oikeansuuntaisia, mutta projektirahoituksen epävarmuus on haitannut tehokasta ja pitkäjänteistä toimintaa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että viennin edistämistoimissa turvataan jatkuvuus ja pyritään toimimaan pitkäjänteisemmin nykyisten lyhyiden projektihankkeiden sijaan. Lisäksi valiokunta painottaa yritysten omia vientiponnisteluja, joista on jo nyt olemassa rohkaisevia esimerkkejä.

Valiokunta korostaa vientimarkkinoiden kannalta kotimaisten raaka-aineiden erittäin suuria vahvuuksia, mutta ne tulee kyetä tuotteistamaan nykyistä huomattavasti tehokkaammin. Tuotteiden puhtaus ja vähäinen antibioottien käyttö tuotannossa ja erityistuotteet ovat tällä hetkellä Suomen selkeitä vahvuuksia. Kaukoidän ja erityisesti Kiinan markkinoiden avautuminen on suomalaiselle elintarvikeviennille erittäin positiivinen päänavaus.

Myös luomutuotteiden kysyntä kasvaa maailmalla ja tarjoaa siten mahdollisuuksia suomalaiselle luomutuotannolle ja elintarvikejalostukselle. Suomi on esimerkiksi kauran osalta maailman toiseksi suurin viejä Kanadan jälkeen, ja kauran osalta pyritään edelleen nostamaan tuotteiden jalostusastetta. Gluteenitonta ja luomukauraa viedään tällä hetkellä noin 30 eri maahan. Valiokunta painottaa sitä, että perustuotteiden ja raaka-aineiden viennistä on pitkäjänteisellä työllä päästävä korkeamman jalostusasteen elintarvikkeiden kuluttaja- ja lisäarvotuotteiden vientiin. Nyhtökauran on hyvä esimerkki uudesta vientikelteisestä kotimaisesta innovaatiosta.

## **Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp**

Luonnonmarjat, sienet, yrtit ja erikoisluonnontuotteet ovat Suomen vahvuuksia, joihin sisältyy myös huomattavaa vientipotentiaalia. Valiokunta toteaa, että näiden tuotteiden viennin edistämiseksi tarvitaan sektorit ylittävää yhteistyötä esimerkiksi matkailusektorin kanssa.

Valiokunta korostaa voimakkaasti suomalaisille vahvuuksille perustuvan pitkäjänteisen brändityön merkitystä elintarvikeviennin kasvattamisessa. Elintarvikeviennissä suomalaisuuden arvo määrittyy kuluttajien arvostuksella ja on merkityksellistä vain, jos suomalainen raaka-aine tuo lisäarvoa vetovoimaiseen tuotteeseen ja brändin tarinaan. Tässä työssä voidaan hyödyntää myös muiden kotimaisten toimialojen hyviä esimerkkejä. Myös EU:n ns. nimisuojarjestelmää tulee Suomessa kyetä hyödyntämään aiempaa laajemmin.

Ennakkoluulottomat ja uniikit ruokaan liittyvät tuoteinnovaatiot ja vahva bränditarina ovat keskeisessä roolissa haettaessa kansainvälistä kilpailuetua sekä rakennettaessa menestyviä vientituotteita. Näin voidaan rakentaa kestäviä ja tutkimustietoon perustuvia brändejä pitkäjänteisellä työllä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin toimivan arvoketjun kehittämistä myös siten, että luodaan alan tuottajille toimivia kansainvälisiä markkinointirakenteita, joita kaikki elintarvikealan toimijat voivat yhteistyössä tehokkaasti hyödyntää.

### *Yhteenveto*

Valiokunta pitää selontekoa tavoitteeltaan oikeansuuntaisena pyrittäessä koko elintarvikesektorin kasvattamiseen. Valiokunta katsoo, että ruokapoliittisessa selonteossa esitetyillä toimenpiteillä voidaan nostaa ruokajärjestelmän tuottamaa lisäarvoa. Erityisen tärkeää on turvata nykyistä paremmin alkutuotannon kannattavuus, joka tällä hetkellä on erittäin heikko. Ilman kannattavaa alkutuotantoa elintarvikesektorin tavoiteltua kasvua ei voida saavuttaa. Yritystoiminnan kannattavuus ja toimiva ruokaketju ovat keskeisiä lähtökohtia arvonlisän kasvattamiselle.

Valiokunta katsoo, että monitieteisyyteen pohjautuvasta tutkimus- ja kehittämistoiminnasta on tehtävä entistä verkottuneempaa ja monitasoisempaa. Kaupallisten menestystuotteiden kehittäminen tieteellisistä tuloksista vaatii huomattavasti nykyistä tiiviimpää ja systemaattisempaa yhteistyötä tutkimuksen ja yritysten välillä. Tämän yhteistyön kehittymiselle tulee tarjota hyvät rakenteelliset puitteet.

Valiokunta korostaa erityisesti elintarvikkeiden vienti- ja markkinointiosaamisen parantamiseen tähtäävän koulutuksen nopeaa kehittämistä. Viennissä tulee yhteistyöllä pyrkiä entistä määrätietoisemmin korkeamman jalostusasteen tuotteisiin hyödyntämällä suomalaisten raaka-aineiden vahvuuksia, jotka liittyvät puhtauteen, jäljitettävyyteen ja esimerkiksi vähäiseen antibioottien käyttöön. Vienti- ja markkinointikoulutukseen, vientiä tukevaan viranomaisresursointiin ja Food From Finland -elintarvikeohjelman jatkuvuuteen tulee suunnata riittävästi resursseja.

Ruokaturvallisuuden korkea taso pitää varmistaa myös tulevaisuudessa. Kuluttajien on voitava luottaa siihen, että kaikkien myynnissä olevien elintarvikkeiden turvallisuus on taattu. Tavaroiden vapaa liikkuvuus ja globaalit tuoteväarennökset asettavat elintarvikevalvonnalle suuria haasteita, joihin tulee kyetä vastaamaan. Valiokunta painottaa, että suomalaisten elintarvikkeiden korkea taso ja erinomainen jäljitettävyyden luovat mahdollisuuksia viennille. Erityisesti elintarvikkeiden jäljitettävyyttä tulee jatkossa kyetä hyödyntämään nykyistä laajemmin.

## Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota ruokahävikin vähentämistarpeeseen ja toteaa, ettei selonteossa ole asetettu kansallisia numeerisia tavoitteita ruokahävikin vähentämiseksi. Valiokunta pitää välttämättömänä, että Suomessa asetetaan jatkossa selkeät numeeriset tavoitteet ruokahävikin vähentämiseksi koko ketjussa. Vapaaehtoisia toimia ruokahävikin vähentämiseksi tulee pikaisesti tehostaa sekä edistää yleistä tietoisuutta ruokahävikin taloudellisista, sosiaalisista ja ekologisista vaikutuksista. Valiokunta toteaa, että jos vapaaehtoiset ja muut toimet eivät jatkossa osoittaudu riittäviksi ruokahävikin tehokkaassa vähentämisessä, tulee myöhemmin käynnistää tarkemmat selvitykset mahdollisen täydentävän lainsäädännön luomiseksi.

Elintarvikeketjuun kohdistuu tällä hetkellä voimakas sääntely, josta suurin osa on peräisin EU:sta. Myös kotimaan byrokratiaa ja hallinnollista taakkaa on kevennettävä ja yksinkertaistettava määrätietoisesti riippumatta unionin politiikkauudistusten aikataulusta. Kansallisesti ja EU:n puitteissa ruokaketjua säänneltäessä tulee ehdottomasti huolehtia siitä, etteivät mahdolliset uudet säännökset rasita turhaan tuotantoa tai heikennä sektorin kilpailukykyä. Samalla tulee kuitenkin huolehtia siitä, ettei nykyistä suomalaisen ruokaturvan erittäin korkeaa tasoa heikennetä. Viranomaisvalvonnan riskiperusteisuutta ja asiakaslähtöisyyttä tulee edelleen kehittää määrätietoisesti.

Valiokunta korostaa lopuksi selonteon konkreettisen toimeenpanon merkitystä ja huolellista ja selkeää toimeenpanosuunnitelmaa, jossa vastuut ja tavoitteet on asetettu selkeästi.

### VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

*Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 2/2017 vp johdosta.*

#### **Valiokunnan kannanottoehdotus**

*Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto:*

- 1. edistää nykyistä tehokkaammin ruokamarkkinoiden aitoa toimivuutta ja kilpailullisuutta ja tarvittavin lainsäädäntötoimin huolehtii markkinoiden tasapuolisesta kilpailuasetelmasta,*
- 2. asettaa elintarviketjun eri osien ruokahävikin vähentämiselle numeeriset tavoitteet sekä selvittää elintarvikkeiden päiväysmerkintöjä koskevat uusimistarpeet ruokahävikin vähentämiseksi,*
- 3. lisää ja tehostaa systemaattisesti ruokasektoria koskevaa ennakkovaikuttamista EU-lainsäädännön valmistelussa,*
- 4. varaa riittävät taloudelliset ja toiminnalliset resurssit elintarvikkeiden ja veden viennin pitkäjänteiseen ja suunnitelmalliseen edistämiseen sekä*

## **Valiokunnan mietintö MmVM 7/2017 vp**

*5. helpottaa kotimaisen ruuan ja lähiruuan pienimuotoista jalostusta.*

Helsingissä 6.6.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk  
varapuheenjohtaja Reijo Hongisto ps  
jäsen Markku Eestilä kok  
jäsen Pertti Hakanen kesk  
jäsen Teuvo Hakkarainen ps  
jäsen Lasse Hautala kesk  
jäsen Susanna Koski kok  
jäsen Jari Myllykoski vas  
jäsen Mats Nylund r  
jäsen Juha Pylväs kesk  
jäsen Eerikki Viljanen kesk  
varajäsen Mikko Kärnä kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio